

ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФО З ЛЕКСЕМОЮ “DEVIL” В «УКРАЇНСЬКИХ» ПОВІСТЯХ М. В. ГОГОЛЯ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ РІЧАРДА ПІВЕРА ТА ЛАРИСИ ВОЛОХОНСЬКОЇ)

Оскільки образ чорта, поруч із образом України, є ключовим в перших збірках письменника, різноманітні уособлення нечистого та його помічників (відьом, чаклунів, знахарів) зустрічаються в 141 фразеологічній одиниці (ФО), ужитій Гоголем в його «українських» повістях. Так, у перекладі, виконаному Р. Півером та Л. Волохонською, лексема “devil” використовується у 65 ФО [3]. Ці фразеологізми були передані англійською мовою за допомогою наступних способів перекладу:

1) описового перекладу (ОП), тобто передачі змісту гоголівської ФО вільним словосполученням: «чертовщина водиться» – «devilish goings-on» (2 рази); «... гонял черта кропилом по всем улицам» – «...chased the devil down all the streets with the sprinkler»; «Вот черт принес каких нежных паничей!» – «Such tender young sirs the devil’s brought us!»; «Отвяжись от меня, сатана!» – «Leave me alone, you she-devil!», всього 5 одиниць.

2) калькування (К): «дьявол в человеческом образе» – «a devil in human form»; «черт-баба!» – «a devil of a woman!»; «поцеловаться с чертом» – «to kiss the devil» (2 рази); «вражий сын»/«дьявольский сын»/«чертов сын» – «the devil’s son!»; «брат черту» – «the devil’s brother»; «чертовское гнездо» – «the devil’s nest»; ад’єктивні чи адвербіальні ФО з лексемою devilish/devilishly (11 од.): «чертовски хороша» – «devilishly pretty» та ін; всього 45 одиниць.

3) фразеологічних аналогів (ФА): «сорвилогова» – «daredevil»; «лукавый» – «devil»; «бесовщина» – «devilry»; «Черт с тобою!»/«Чтоб его черт взял!» – «Devil take it!», всього 5 одиниць. Англійські ФА частково відрізняються від гоголівських, оскільки «чорт», «лукавий» та «біс» в українській міфології відносяться до різних розрядів нечисті, що втрачається при перекладі.

4) відносних фразеологічних еквівалентів (ФЕ): «Что за дьявол!» – «What the devil!» «Убирайся к черту...!» – «Go to the devil...!» (2 рази); «Кой черт» – «Why the devil!» (6 разів) тощо, всього 9 одиниць. Це ФО, що повністю відповідають за змістом певному англійському фразеологізму і базуються на одному з ним образі (ФО біблійно-міфологічного характеру).

5) антонімічного перекладу (АП): «Лысый черт тебе покажет, а не мы» – «The hairy devil can show it to you, not us». На наш погляд, у даному випадку АП невиправданий, краще було б вдатися до комбінованого

перекладу (КП) та пояснити, хто такий лисий дідько в українській демонології та чому він часто згадується в лайливих ФО, або хоча б використати прийом калькування.

Отже, відповідно, перекладачі рідше всього вдавалися до ФЕ, оскільки кількість фразеологізмів української/російської та англійської мов, які б співпадали і за змістом, і за образною основою, невелика. Трохи більша кількість ФЕ, але всі вони належать до зниженої лексики і включені у лайливі словосполучення, що і обумовлює їх використання.

З-поміж 65 ФО з лексемою “devil” 45 одиниць було перекладено калькуванням, очевидно, через те, що Р. Півер та Л. Волохонська хотіли виділити образну основу фразеологізмів, при цьому була втрачена внутрішня форма ФО, національно-культурна специфіка та ситуаційний контекст твору, зрозумілі українському читачеві. Крім того, при перекладі цих ФО, які мають специфічний колорит місця й часу, на англійську мову, не були відображені різноманітні значення та функції представників гоголівської демонології, чого частково можна було б досягти, використавши, на нашу думку, прийоми генералізації, смислового розвитку чи комбінованого перекладу.

Література

1. Pevear R., Volokhonsky L. *Gogol', Nikolai Vasil'evich, 1809 – 1852. Translations into English. Random House; Reprint edition, 1999. 464 p.*

2. Гоголь Н. В. *Полное собрание сочинений в одном томе [Текст] / Н.В. Гоголь. – М.: АЛЬФА-КНИГА, 2009. – 1231 с.*

3. Павельєва А.К. *Особливості функціонування ФО з лексемою «devil» в «українських» повістях М. В. Гоголя (в перекладі Р. Півера та Л. Волохонської): частота вживання та основні значення. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія: «Філологічні науки». Мовознавство. Дрогобич, 2018. Вип. 10. С. 86 – 90.*